

VÍRUSHELYZET GLOBÁLIS LÉPTÉKBEN: NEMZETKÖZI SZERVEZETEK REAKCIÓI

VIRUS SITUATION ON A GLOBAL SCALE: RESPONSES OF INTERNATIONAL ORGANISATIONS

MUNKACSOPORT¹

Összefoglalás

A tanulmány a nemzetközi szervezetek (FAO, ILO, EU, WTO, OECD, UNESCO, Világbank) által, a COVID-19 vírus jelentkezésének első időszakában megfogalmazott ágazati kihívásokat, javaslatokat és programokat mutatja be, amelyek globális és kisebb léptékű (helyi, regionális) szempontból is fontosak. Meggyőződésünk, hogy a globális megközelítések tematizációja lokális, regionális léptékben is fontos szakmai feladat, segítséget nyújthat azoknak a társadalmi korlátoknak a lebontásában, amelyeket a kisléptékű értelmezések és megoldások mindennapi gyakorlata termel.

Kulcsszavak: COVID-19, nemzetközi szervezetek, élelmiszertermelés, élelmiszer-ellátás

Bevezetés

A COVID-19 egyik fontos sajátossága, hogy megjelenését követően nagyon rövid idő alatt globális léptékű problémává vált. Átlépte az országok és földrészek közti határokat, közvetetlen vagy közvetett módon hatást gyakorolt a társadalmi szerveződések és társadalmi cselekvések szinte minden szintjére, uralta a hivatalos és az informális társadalmi nyilvánosságot, a társadalom működésének több szegmense kapcsán felszínre hozta a szervezési-működési hiányosságokat, illetve a szerkezeti változtatások igényét, nem utolsósorban, hatást gyakorolt

¹ A Munkacsoportot koordinálta, az anyagot összeállította Sárosi-Blága Ágnes

a társadalmi jövőképekre is. Egészségügyi kihívásként jelentkezett, de rövid idő alatt globális jellegű társadalmi kihívássá változott. Nem véletlen, hogy a Föld népességének kulcsfontosságú problémájával foglalkozó nagy nemzetközi szervezetek (FAO, ILO, EU, WTO, OECD, UNESCO, Világbank) már a vírus jelentkezésének első időszakában is arra törekedtek, hogy a legfontosabbnak mutatkozó területeken (például: egészségügy, gazdaság, munkaerőpiac, élelmiszertermelés és élelmiszer forgalmazás, iskolai oktatás), megfogalmazzák a COVID 19 okozta ágazati kihívásokat, és javaslatokat és programokat alkossanak egyfelől a káros hatások mérséklése érdekében, másfelől az egyes ágazatok szükségszerű szerkezeti változásaival kapcsolatban. Ezek az első intézményes reakciók (a 2020-as év első fele) több szempontból is fontosak. Legfontosabb szerepük az volt, hogy már az első időszakban a krízishelyzet globális jellegét hangsúlyozzák, és megpróbáljanak globális léptékben tematizálni, nagyobb léptékű megoldási útvonalakat megjelölni. Az államok, a régiók, a települések értelemszerűen kisebb léptékben gondolkodnak és kisebb léptékű érdekeket jelenítenek meg. A globális és a helyi megközelítés interferenciája egyes esetekben érdekütköztést okoz, más esetekben viszont segíthet az együttműködési keretek kialakításában. Hasonló jellegű oppozíciók alakulhatnak ki a globális megközelítések és a meghatározó társadalmi szereplők (például: gazdasági, politikai, szociális, egészségügyi ágazat) hozzáállása között is. Az élelmiszertermelést és élelmiszerellátást érintő már ismert válsághelyzetek (ezek egyik példája a sok országban jelentkező éhezés és alultápláltság problémájának kezelése, más példája a madárinfluenzához, a sertéspestishez hasonló járványok kezelése) tapasztalatai korábban is felhívták a figyelmet a kríziskezelés globális megközelítésének fontosságára, legyen szó helyzetértelmezésről, információkezelésről, cselekvési stratégiáról vagy együttműködési keretek kialakításáról. Nem véletlen, hogy a nagy szervezetek megközelítései a válsághelyzet egészének értelmezését tekintik kiindulópontnak, és ennek keretében foglalkoznak az egyes ágazatokat érintő hatásokkal. Áttekintő jellegű anyagunkban mindkét megközelítés ismertetésével foglalkozunk. Meggyőződésünk, hogy a globális megközelítések tematizációja lokális, regionális léptékben is fontos szakmai feladat, segítséget nyújthat azoknak a társadalmi korlátoknak a lebontásában, amelyeket a kisleptékű értelmezések és megoldások mindennapi gyakorlata termel.

Általános jellegű tematizációk

Az **Egyesült Nemzetek Szervezete (United Nations – ENSZ)** viszonylag korán és átfogóan mozgósította a rendszerét a világjárvány kapcsán a egészségügyi és egyéb válaszlépésekben (például humanitárius segítségnyújtás, a világgazdasági hatásokra való reagálás, közös szolgáltatások, együttműködések). Az ENSZ ezekről a válaszlépésekről hat hónappal a világjárvány kitörése után tette közzé tájékoztató anyagát, amelynek elsődleges célja a döntő fontosságú lépések bemutatása mellett irányt mutatni a jövőbeli – elsősorban éghajlatváltozásból eredő – problémák kezeléséhez.

A tájékoztató anyag az ENSZ válaszlépéseit három pontban mutatja be:

1. Nagyszabású, összehangolt és átfogó **egészségügyi válaszlépés**, amelyet az Egészségügyi Világszervezet (WHO) és annak stratégiai felkészültségi és reagálási terve vezérel, és amelynek célja, hogy minden ágazatot és közösséget mozgósítson a vírus terjedésének ellenőrzésében és visszaszorításában, a halálozás csökkentésében az érintettek ellátásával, valamint biztonságos és hatékony vakcinák és kezelések kifejlesztésében. Ennek a válasznak része egy új globális együttműködés – a COVID-19 eszközökhöz való hozzáférést (ACT) gyorsító program, amelynek célja, hogy felgyorsítsa a COVID-19 tesztek, kezelések és vakcinák fejlesztését, gyártását és méltányos hozzáférést. Az ENSZ emellett nemzetközi koordinációt és operatív támogatást nyújtott globális, regionális és országos szinten, valamint támogatta az országos felkészültséget és a reagálási műveletek fokozását.
2. Széleskörű erőfeszítés **az életek és a megélhetés védelmére** a válság rövid távú társadalmi-gazdasági, humanitárius és emberi jogi vonatkozásainak kezelésével, a legsúlyosabban érintettekre összpontosítva. A hangsúly az életek megmentésén, a létfontosságú szolgáltatások fenntartásán, a háztartások működésén, a vállalkozások fizetőképességén, az ellátási láncok működésén, az intézmények és közszolgáltatások működésén, és az emberi jogok az előtérbe helyezésén van.
3. A harmadik pont egy olyan **átalakító helyreállítási folyamat**, amely egy jobb, a COVID-19 utáni világhoz vezet azáltal, hogy az alapvető gyengeségeket kezeli, és azonosítja az igazságosabb, egyenlőbb és ellenállóbb társadalmak és gazdaságok felé vezető átalakítási lehetőségeket. A válságból adódóan lehetőség adódik az éghajlati válság, az egyenlőtlenségek, a kirekesztés, a szociális

védelmi rendszerek hiányosságainak és a számos más, feltárt és súlyosbított igazságtalanság kezelésére. A szakanyag javaslata az, hogy ahelyett, hogy visszatérnénk a nem fenntartható rendszerekhez és megközelítésekhez, át kell térnünk a megújuló energiára, a fenntartható élelmiszerrendszerekre, az erősebb szociális biztonsági hálókra, az egyetemes egészségügyi lefedettségre és egy olyan nemzetközi rendszerre, amely következetesen, hatékonyan és egységesen tud teljesíteni – a Fenntartható Fejlődési Menetrendet (Sustainable Development Agenda) tartva szem előtt.

A **Világbank-csoport (World Bank Group – WBG)** válságreagálási megközelítéseit tartalmazó dokumentumának célja az országok számára támogatást nyújtani a COVID-19 válság veszélyeinek leküzdéséhez. A dokumentum felvázolja a megközelítés működési keretét, és megvitatja a WBG pénzügyi kapacitásának középtávú kilátásait. Az "Egyetlen WBG"-ként működő megközelítés a szelektivitásra és a köz- és magánszféra közös beavatkozásaira helyezi a hangsúlyt a magánszektor megoldásainak kiterjesztése érdekében, miközben az eredményekre összpontosít. A Világbankcsoport pénzügyi támogatással segíti az ügyfélországokat a segélyezési és szerkezetátalakítási szakaszban: 2020 áprilisától 2021 júniusáig tartó 15 hónapos időszakban 160 milliárd dollár pénzügyi támogatást nyújt.

A dokumentum kulcsfogalmai a gyorsaság, az agilitás, az adaptív tanulás, valamint a rugalmasság.

Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) Oktatási válasz című kiadványjegyzetének bevezetőjében az áll, hogy a COVID-19 vilájárvány további terjedésének megfékezése érdekében a legtöbb országban az iskolák, egyetemek és egyéb oktatási intézmények megelőző intézkedésként bezártak, ami a világ diákjainak közel 90%-át érinti. Miközben a tagállamok azon dolgoznak, hogy alternatív oktatási módokon keresztül biztosítsák a tanulás folyamatosságát, el kell kezdeniük az iskolák újranyitására való felkészülést is.

Az oktatási minisztériumok az egészségügyi, szociális és egyéb kulcsfontosságú állami és magánintézményekkel konzultálva felelősek az iskolák újranyitásának megtervezéséért, kiemelten kezelve a tanulók, tanárok és egyéb alkalmazottak biztonságát és védelmét, valamint testi, lelki és pszichoszociális egészségüket, jólétüket és szociális kapcsolataikat. Az iskolába visszatérési stratégiákban az oktatási

rendszereknek az iskolák újranyitására való felkészültségének értékelésére és biztosítására, a tanulás folyamatosságára, valamint a rendszer rugalmasságára kell összpontosítaniuk a jövőbeli válságok előrejelzése és kezelése érdekében. Fontos felkészülni a tartós társadalmi elszigeteltség közvetlen és közvetett következményeiből eredő további kihívásokra az oktatási rendszer és az iskolai közösség szempontjából is. Ezek közé tartozik a lemorzsolódás megnövekedett kockázata, a meglévő és új egyenlőtlenségek súlyosbodása vagy az oktatási személyzet elvesztése.

A válság okozta kihívások ellenére a helyzet lehetőséget kínál az oktatás általános céljának, szerepének, tartalmának újragondolására, ami átfogó és ágazatközi megközelítésekkel, valamint a kollektív tapasztalatok és gyakorlatok felhasználásával felkészíti az oktatási rendszereket a jelenlegi és jövőbeli válságok kezelésére.

A dokumentum a kulcskérdések, a tanulságok megfogalmazása után gyakorlati tanácsokat, tippet is tartalmaz a szakpolitikai beavatkozások megtervezéséhez:

- A válság példátlan nagyságrendjének és globális jellegének elismerése.
- Az együttműködés és a partnerség előtérbe helyezése az országokon belül és azok között.
- A több ágazatot érintő együttműködés támogatása, például az olyan ágazatok között, mint az oktatás és az egészségügy, valamint a szociális ágazat, a magán-szektor és a közösség.
- Az egymástól való tanulás, a tapasztalatok, információk, kihívások, tanulságok, megoldások és ötletek megosztásának elősegítése és megkönnyítése.
- A tanári közösségek erősítése.
- A helyzet alakulásának folyamatos figyelemmel kísérése. Ez történhet a tömegalapú megfigyelés, felhőalapú adat- és információmegosztás segítségével.
- Tanulás a korábbi tapasztalatokból, a tapasztalati tanulás fontosságának elismerése.

Az **Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization – WHO)** 2020 áprilisában tett közzé átfogó jelentést a COVID-19 válsághelyzet kezelésére irányuló globális stratégiai célkitűzésekről. Az átfogó cél az, hogy a COVID-19 terjedésének lassítása és a halálozás csökkentése révén valamennyi ország megfékezze a világjárványt.

A globális stratégiai célkitűzések a következők:

- Minden ágazat és közösség mozgósítása annak biztosítása érdekében, hogy a kormányzat és a társadalom minden ágazata magáénak érezze és részt vegyen a válaszadásban és az esetek megelőzésében a higiéniai, maszkviselési és távolságtartási szabályok betartásával.
- A szórványos esetek és gócpontok kialakulásának megfékezése az esetek gyors felkutatásával és elkülönítésével, a megfelelő ellátás biztosításával, valamint a kontaktszemélyek felkutatásával, karanténba helyezésével és támogatásával.
- A fertőzés terjedésének visszaszorítása a kontextusnak megfelelő fertőzés-megelőzési és -ellenőrzési intézkedésekkel, lakossági szintű fizikai távolságtartási intézkedésekkel, valamint a nem létfontosságú belföldi és nemzetközi utazások megfelelő és arányos korlátozásával.
- A halálozás csökkentése a COVID-19 által érintettek megfelelő klinikai ellátásának biztosításával, az alapvető egészségügyi és szociális szolgáltatások folyamatosságának biztosításával, valamint a frontvonalban dolgozók és a veszélyeztetett lakosság védelmével.
- Biztonságos és hatékony vakcinák és terápiás készítmények kifejlesztése, amelyeket méretarányosan lehet alkalmazni, és amelyek a szükségletek alapján hozzáférhetőek.

Az agrártermeléssel és élelmiszer forgalmazással kapcsolatos tematizációk

Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO) szakpolitikai összefoglalója a COVID-19 által az élelmezésbiztonsággal és a táplálkozással kapcsolatban okozott kihívások három dimenziójával foglalkozik, és három, egymást kölcsönösen támogató akcióterületen javasol azonnali és középtávú megoldásokat a krízishelyzet kezelésére, vagyis az ellenálló élelmezési rendszerek kiépítésére. A szakanyag bevezetőjében kihangsúlyozódik, hogy a COVID-19 világjárvány olyan egészségügyi és emberi válsághelyzetet teremtett, amilyenre több mint fél évszázada nem volt példa, és amely világszerte emberek millióinak élelmezésbiztonságát és táplálkozását fenyegeti. Több százmillió ember már a vírus megjelenése előtt is éhezett és alultápláltságtól szenvedett, így az azonnali intézkedés létfontosságú a globális élelmezési vészhelyzet elkerülése érdekében. Ehhez globális szinten összehangolt fellépés szükséges.

Az első dimenzió az életek és a megélhetés megmentése olyan területeken, ahol a legnagyobb kockázat van ebből a szempontból. Bár a kibontakozó válság pontos hatásait a járvány kezdeti szakaszában még nem lehetett teljes mértékben megjósolni, fontos lépés volt a legveszélyeztetettebb népességcsoportokat érintő hatások jelzése, valamint a megfelelő lépések megtétele. A szakanyag ebben a dimenzióban a következőket javasolja:

- a létfontosságú humanitárius élelmiszer-, megélhetési és táplálkozási segítségnyújtás
- az élelmiszertermelés, -forgalmazás és -elosztás mindenütt alapvető szolgáltatásnak történő nyilvánítása, ezen a téren a munkavállalók védelme, és a kereskedelmi folyosó nyitvatartása
- a valós idejű élelmezésbiztonsági megfigyelőrendszerek kiterjesztése
- biztosítani, hogy a segély- és ösztönző csomagok eljussanak a legkiszolgáltatottabbakhoz

A második dimenzió a táplálkozással kapcsolatos szociális védelmi rendszerek megerősítése a válság idejére, és azon túl is. Javasolt megoldások:

- az élelmezési és táplálkozási segítségnyújtásnak a szociális védelmi programok középpontjában kell állnia
- az egészségügyi rendszer táplálkozási ellátásra adott válaszlépéseinek megerősítése
- a legkiszolgáltatottabb népességcsoportok, valamint a háztartásokban és az alapvető szolgáltatások nyújtásában kulcsszerepet játszó nők védelme
- táplálkozás-érzékeny szociális védelmi programok kidolgozása

A harmadik dimenzió a befektetés a fenntartható jövőbe, ami a COVID-19-re adott válaszok egyik pillére kell legyen. Cél a megélhetés fenntartását és javítását célzó azonnali hatás elérése, valamint ezzel párhuzamosan egy inkluzívabb, környezeti szempontból fenntarthatóbb és rugalmasabb élelmiszerrendszerre történő felkészülés. Ennek érdekében javasolt megoldások:

- az élelmiszerrendszerek átalakítása
- a befogadóbb, zöldebb és rugalmasabb helyreállítás alapjainak megteremtése
- a 2021-ben megrendezésre kerülő élelmezési rendszerekkel foglalkozó csúcstalálkozó lehetőségének kihasználása

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet (International Labour Organization – ILO) 2020. április 17-én tett közzé ágazati tájékoztató anyagot a COVID-19 és annak hatásáról a mezőgazdaságra és az élelmezésbiztonságra. A tájékoztató anyag központi gondolata az, hogy mivel a COVID-19 járvány az egész világot érinti, szükséges foglalkozni az agrár-élelmiszeripari ágazatra gyakorolt jelenlegi és lehetséges hatásaival, mind az élelmiszer-kínálat, mind az élelmiszer-kereslet szempontjából. Továbbá a globális és nemzeti élelmiszer-ellátási láncok folyamatos működésének biztosítása kulcsfontosságú lesz az élelmiszerellátás biztosítása és az élelmiszerválság megelőzése érdekében azokban az országokban, amelyek már most is élelmezés- és táplálkozás-biztonsági kihívásokkal küzdenek, valamint a világjárvány világgazdaságra gyakorolt általános negatív hatásának csökkentése szempontjából.

A tájékoztató anyagban hangsúlyozásra kerülnek a következők:

- a teljes foglalkoztatottságban való részesedés csökkenése ellenére a mezőgazdaságnak továbbra is meghatározó szerepe van az emberek megélhetésének biztosításában, különösen az alacsony jövedelemű országok esetében
- a mezőgazdasági termelés folyamatosan növekszik, ugyanis az urbanizációval, az egy főre jutó jövedelem növekedésével és az exportlehetőségekkel párosulva az élelmiszerrendszer átalakulása új munkahelyeket teremt a nagyobb agrár-élelmiszeripari ágazatban, amely magában foglalja a mezőgazdaságot és a kapcsolódó nem mezőgazdasági ágazatokat, például a feldolgozást, a gyártást, az élelmiszer-marketinget, a szállítást és az ételkészítést
- a mezőgazdasági dolgozók körében a legnagyobb a szegénység
- az agrár-élelmiszeripari ágazatban a COVID-19 válsággal összefüggésben számos országban alapvető fontosságúnak minősítették a munkahelyeket, ezért a mezőgazdasági dolgozókat érintő, a tisztességes munkával kapcsolatos többszörös kihívások kezelésére és az agrár-élelmiszeripari ágazat működésének javítására irányuló sürgős intézkedések kulcsfontosságúak lesznek a jelenlegi és a jövőbeli válságok hatékony kezeléséhez.

A tájékoztató anyag hivatkozik az ILO tisztességes munkára vonatkozó menetrendjére (Decent Work Agenda), amely egyre inkább elismert a szegénység és az élelmezési bizonytalanság enyhítésének hatékony eszközeként, és amely a globális

fejlődés és a hatékony válságkezelés alapját képezi. Ennek négy, egymással összefüggő pillére van: a gazdaság és a foglalkoztatás ösztönzése; vállalkozások, munkahelyek és jövedelmek támogatása; a munkavállalók védelme; a szociális párbeszédre alapozó megoldások.

Az ILO egy sor olyan eszközt fogadott el – és mutat be ebben a tájékoztató anyagban –, amelyek keretet biztosítanak a vészhelyzeti intézkedésekhez és az ágazat hosszabb távú, fenntartható alapokon nyugvó fejlesztéséhez. Ilyen például az 1969. évi Munkaügyi Felügyeletről (mezőgazdaság) szóló egyezmény (129. sz.), az Egyesülési Jogról szóló 1921. évi (mezőgazdasági) Egyezmény (11. sz.), a tisztességes munka az ültetvényeken (ILO, 2017).

Az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontja (JRC) a járványhelyzetre való gyors reagálásként beszámoló anyagot tett közzé, amelynek témája a mezőgazdasági munkaerő-kereslet kielégítése a COVID 19 világjárvány idején. A szakanyag szerzői hangsúlyozzák, hogy a COVID-19 világjárvány által érintett tagállamok gyakran folyamatok olyan védekezési megoldásokhoz a vírus széleskörű terjedésének megakadályozása érdekében, amelyek számos gazdasági tevékenységet, így a mezőgazdaságot is érintették: a mobilitási korlátozások miatt az idénymunkások, akikre ez az ágazat nagymértékben támaszkodik, nem tudtak eljutni a munkahelyükre, ami visszafogta ennek az alapvető fontosságú ágazatnak a termelékenységét. A jelentés elemezi, hogy a mezőgazdasági ágazatban milyen lehetőségek vannak az idénymunkások helyettesítésére EU-s szinten. Az elmúlt évtizedben a mezőgazdaságba irányuló munkaerőpiaci áramlásokat vizsgálva a jelentés megállapítja, hogy a mezőgazdaságba irányuló áramlások valószínűsége alacsony. A mezőgazdasági ágazatba „vándorlók” többnyire 19 évnél idősebb, vidéken élő, alacsony képzettségű férfiak. A közelmúlt munkaerőpiaci tendenciáinak elemzése után a jelentés arra a következtetésre jut, hogy a hazai munkavállalók csak részben tudják betölteni az ágazatban esetlegesen megüresedő állásokat.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) a COVID-19 és az élelmiszer- és mezőgazdasági ágazat kapcsán szakpolitikai anyagot tett közzé, amelynek fókuszában az áll, hogy a vírushelyzet, valamint a betegség terjedésének megfékezéséhez szükséges intézkedések milyen hatással vannak az élelmiszer- és mezőgazdasági ágazatra. Hangsúlyozásra kerül, hogy a vírus terjedésének megfékezésére bevezetett

intézkedések számos országban megzavarják a piacokat és a fogyasztókhoz irányuló mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek ellátását, mind a határokon belül, mind a határokon túl. Az ágazat a kereslet összetételében és – néhány árucikk esetében – a kereslet szintjében is jelentős változást tapasztal. Az, hogy ezek a hatások mennyire lesznek károsak az élelmezésbiztonságra, a táplálkozásra és a gazdálkodók, halászok és az élelmiszer-ellátási láncban dolgozók megélhetésére, nagymértékben függ majd a rövid, közép- és hosszú távú politikai válaszoktól. Rövidtávon a kormányoknak többféle igényt kell kielégíteniük: reagálniuk kell az egészségügyi válságra, kezelniük kell a gazdasági sokk következményeit, és biztosítaniuk kell az élelmiszerrendszer zavartalan működését. Miközben a világjárvány rövidtávon komoly kihívások elé állítja az élelmiszerrendszert, egyúttal lehetőséget is kínál az élelmiszer- és mezőgazdasági ágazat átalakításának felgyorsítására, annak érdekében, hogy az ellenálló képességét növelje számos kihívással szemben, mint például az éghajlatváltozással.

A szakpolitikai anyagban többek között elemzésre kerül az a kérdés, hogy mit tudnak tenni a döntéshozók az erős, rugalmas ellátási láncok működése érdekében? Bár sok a bizonytalanság, és a helyzet folyamatosan változik, a korábbi válságok (különösen a 2007-8-as élelmiszerár-válság) tapasztalatai betekintést nyújtanak néhány olyan intézkedésbe, amelyeket a kormányok a COVID-19 élelmiszerrendszerre gyakorolt hatásainak enyhítése érdekében hozhatnak. Ilyen intézkedés például a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek nemzetközi piacainak nyitottsága, átláthatósága és kiszámíthatósága (tájékoztatás, kommunikáció, a kereskedelmi korlátozások kerülése, a piacok nyitvatartása); a COVID-19 terjedésének megakadályozását célzó intézkedések elkerülhető kereskedelmi költségeinek minimalizálása (tudományos alapokon nyugvó intézkedések, amelyek nem okoznak szükségtelen kereskedelmi költségeket, a bevált gyakorlatok megosztása); a munkaerőhiány kezelése az élelmiszer-ellátási láncokban; az egészség és az élelmiszerbiztonság biztosítása; az élelmiszerek mozgásának megkönnyítése – többek között alternatív csatornákon keresztül; biztosítani kell a kiszolgáltatott népességcsoportok élelmiszer- és táplálkozási szükségleteinek kielégítését – most és a jövőben.

A szakanyag következtetése az, hogy a jelenlegi válsághelyzet lehetőséget ad pénzügyi források felszabadítására hosszútávon fenntarthatóbb és rugalmasabb élelmiszerrendszerbe történő beruházások számára. A COVID-19 felhívta a figyelmet arra, hogy a "business as usual" politikáról át kell térni olyan előretekintő szakpoli-

tikára, amely a globális élelmiszerrendszer termelékenységebe, fenntarthatóságába és ellenálló képességébe fektet be.

A **Kereskedelmi Világszervezet (World Trade Organization – WTO)** 2020 augusztusában tette közzé a COVID-19 és a mezőgazdaság összefüggéseiről szóló anyagát, amelynek kulcsfogalma a reziliencia (rugalmasság): piaci és kereskedelmi trendek, a kormányok intézkedései, élelmezésbiztonsági és kereskedelmi intézkedések.

Főbb szempontok:

- A COVID-19 járvány kitörése és gyors terjedése azonnali politikai válasz-lépéseket követelt a WTO-tagoktól. A kezdeti intézkedések közül számos várhatóan negatívan hat majd a mezőgazdasági ágazatra. A mezőgazdaság a folyamat elején ellenállónak bizonyult, és kereskedelmi teljesítménye jobb volt, mint más ágazatoknak.
- A kezdeti válaszingtézkedések célja a tagok legsürgetőbb problémáinak kezelése volt: a vírus megfékezése, valamint az élelmezésbiztonság biztosítása. A lezárások mellett ezek az intézkedések a mezőgazdasági kereskedelmet megkönnyítő és korlátozó politikákat is tartalmaztak: új egészségügyi és növény-egészségügyi (SPS) intézkedéseket és vámcsökkentéseket, valamint exportkorlátozásokat. A készletek felhalmozásának növekedése is megfigyelhető volt. A mezőgazdasági kereskedelmi forgalom jelentősen megváltozott, különösen a bevezetett intézkedések hatására hirtelen megváltozott fogyasztási szokások miatt.
- A szakpolitikák második szakaszának célja a megszakadt ellátási láncok helyreállítása és a mezőgazdasági termelők segítése az új helyzet kezelésében. Annak ellenére, hogy számos kormány fokozatosan enyhítette a korlátozó intézkedéseket, és a mezőgazdasági ágazat támogatására belföldi támogatási intézkedéseket vezetett be, a vilá járvány továbbra is terjed a világ különböző részein, és várhatóan továbbra is hatással lesz a mezőgazdasági termékek iránti keresletre és kínálatra.
- A mezőgazdasági termékek esetében a kereskedelem rugalmasabb volt, mint az általános kereskedelemben. Ez tükrözi az élelmiszerek alapvető fontosságú jellegét és az ezek iránti kereslet relatív jövedelem rugalmasságát, valamint azt a tényt, hogy a mezőgazdasági kereskedelem nagy része (különösen a

gabonafélék és az olajos magvak) ömlesztett tengeri szállítmányokban történik, amelyek nem voltak kitéve nagyobb zavaroknak. Miközben az általános áruforgalom 2020 első felében jelentősen visszaesett, a mezőgazdasági és élelmiszeripari export az év első negyedében 2,5 százalékkal nőtt 2019 azonos időszakához képest: márciusban 3,3 százalékos, majd áprilisban 0,6 százalékos növekedés következett be, bár a májusi előzetes adatok 2019-hez képest kismértékű csökkenést (-1,3 százalék) jeleztek.

- Ez az általános kép nem foglalkozik azzal a ténnyel, hogy bizonyos mezőgazdasági termékek (pl. nem élelmiszer jellegű mezőgazdasági termékek, mint a nyers szőrme, gyapjú vagy virágok) iránti kereslet drámaian visszaesett, míg mások (pl. alapvető élelmiszerek, feldolgozott gyümölcsök és zöldségek) iránti kereslet hatalmasat nőtt, ami a kezdeti pánikszerű vásárlásokat és a megnövekedett otthoni fogyasztást tükrözi. 2020 áprilisában több élelmiszeripari termék exportja is visszaesett, különösen a nagyobb értékű termékek, például a friss termékek, a tejtermékek és a hús esetében, amelyek általában jobban függenek az éttermeknek, iskoláknak és az idegenforgalmi ágazatnak történő értékesítésektől, mint a háztartásoknak történő értékesítésektől. Emellett a légi úton szállított nagy értékű romlandó termékeket jobban sújtotta a légi utasforgalom hirtelen összeomlása, ami csökkentette a légi áruszállítási kapacitást és növelte a költségeket.
- A hatások régióként eltérőek. Ázsiában 2020 márciusában csökkent a mezőgazdasági export, majd áprilisban, Európában és Észak-Amerikában. Egyes régiókban azonban 2019 azonos időszakához képest nőtt az export, a legnagyobb növekedést Dél-Amerikában tapasztalták, amit a szójabab, a cukor és a hús iránti ázsiai kereslet okozta.
- Az élelmiszerárak már 2020 elején is csökkenő tendenciát mutattak. A COVID-19 válság további csökkentő nyomást gyakorolt az árakra, és ezáltal a termelői bevételekre. Bár 2020 eleje óta először júniusban emelkedtek a világpiaci élelmiszerárak, a gazdasági visszaesés közepette az árak várhatóan alacsony szinten maradnak.
- Miközben a világ élelmiszerkészletei és a legelterjedtebb alapélelmiszerek – rizs, búza és kukorica – termelési szintje minden idők legmagasabb szintjén vagy annak közelében van, és az alacsonyabb árak elvileg megfizethetőbbé

teszik az élelmiszereket, a COVID-19 világjárvány munkahelyekre és jövedelmekre gyakorolt hatása növelte az éhezők számát. A Világélelmelési Program legfrissebb becslései szerint 2020 végére 270 millió ember lehet akut élelmiszerhiányban, ami 82%-os növekedést jelent a világjárvány előtti állapothoz képest. Az élelmiszer előállítása és tárolása nem elegendő, ha az nem jut el a rászorulókhhoz. Az élelmiszerek elérhetőségéhez és megfizethetőségéhez való hozzájárulásával a kereskedelem továbbra is kulcsfontosságú szerepet játszik az országok élelmelésbiztonsági problémáinak megoldásában – különösen egy olyan időszakban, amikor az emberek jövedelmei bizonytalanok. Ezért kulcsfontosságú a kereskedelmi forgalom nyitvatartása, és az élelmiszer-ellátási láncok működőképességének biztosítása.

A szakpolitikai anyag összegzésében a járványhelyzet kezdeti időszakára vonatkozóan az olvasható, hogy a mezőgazdasági kereskedelem az élelmiszerek alapvető fontosságú jellege miatt ellenállóbbnak bizonyult, mint más ágazatok, de az ellátási láncok további zavarai alááshatják ezt az ellenálló képességet, ami káros következményekkel járhat az élelmelésbiztonságra nézve. A kormányok kereskedelempolitikai döntései nagy szerepet játszanak a helyzet alakulásában. Az átláthatóság kulcsfontosságú az élelmelésbiztonság szempontjából. A hiányos vagy elégtelen információ bizonytalanságot okoz, ami nem optimális politikai döntésekhez vezet. A kereskedelemmel kapcsolatos intézkedésekre vonatkozó időszerű információk megosztása, valamint a termelésre, fogyasztásra, készletekre és élelmiszerárakra vonatkozó információk hozzáférhetővé tétele segítheti a piacok hatékony működését és hozzájárulhat a globális élelmelésbiztonsághoz.

Bibliográfia

Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization – WHO) (2020): COVID-19 strategy update. <https://www.who.int/publications/m/item/covid-19-strategy-update>

Egyesült Nemzetek Szervezete (United Nations – ENSZ) (2020): United Nations Comprehensive Response to COVID-19. Saving Lives, Protecting Societies,

Recovering Better. <https://unsdg.un.org/resources/united-nations-comprehensive-response-covid-19-saving-lives-protecting-societies-0>

Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) (2020): UNESCO Covid-19 Education Response. School reopening. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373275>

Európai Bizottság Közös Kutatóközpontja (JRC) (2020): Meeting labour demand in agriculture in times of COVID 19 pandemic. https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC120800/meeting_labour_demand_in_agriculture_in_times_of_covid_19_pandemic_online.pdf

ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO) (2020): Policy Brief: The Impact of COVID-19 on Food Security and Nutrition. <http://www.fao.org/policy-support/tools-and-publications/resources-details/en/c/1287907/>

Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) (2020): COVID-19 and the Food and Agriculture Sector: Issues and Policy Responses. <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-and-the-food-and-agriculture-sector-issues-and-policy-responses-a23f764b/>

Kereskedelmi Világszervezet (World Trade Organization – WTO) (2020): COVID-19 and agriculture: a story of resilience. https://www.wto.org/english/tratop_e/covid19_e/agric_report_e.pdf

Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet (International Labour Organization – ILO) (2020): ILO Sectoral Brief: COVID-19 and the impact on agriculture and food security. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/briefingnote/wcms_742023.pdf

Világbank-csoport (World Bank Group – WBG) (2020): Saving Lives, Scaling-up Impact and Getting Back on Track. World Bank Group COVID-19 Crisis Response Approach Paper. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/136631594937150795/world-bank-group->

covid-19-crisis-response-approach-paper-saving-lives-scaling-up-impact-and-getting-back-on-track

Abstract

The study presents the sectoral challenges, proposals and programmes formulated by international organisations (FAO, ILO, EU, WTO, OECD, UNESCO, World Bank) during the first period of the COVID-19 virus outbreak, which are relevant from a global and smaller scale (local, regional) perspective. We are convinced that thematising global approaches at local and regional scales is an important professional task and can help to break down the social barriers that are produced by the everyday practice of small-scale interpretations and solutions.

Keywords: COVID-19, international organisations, food production, food supply